
Alternatív jövedelemszerzési lehetőségek a Hortobágy menti települések mezőgazdaságában

Bainé Szabó Bernadett

Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum,
Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar,
Vállalatgazdaságtani Tanszék, Debrecen

ÖSSZEFOGLALÁS

A Hortobágy menti települések lakosságának jövedelemforrásai között – hasonlóan más vidéki településekhez – korábban a mezőgazdaság dominált. A településen működő nagyvállalatok jelentős részt vállaltak a helyi foglalkoztatásban, a népesség helyben tartásában. Kutatásaimban a Hortobágy menti településeket 4 település – Balmazújváros, Hortobágy, Tiszacsege és Egyek – példáján reprezentálom. Az 1990-es évek elején hozott törvények, a privatizáció, az állami gazdaságok és a szövetkezetek átalakulása nagymértékben csökkentették a mezőgazdasági foglalkoztatást. A Hortobágyi Nemzeti Park (HNP) közelsége, a különlegesnek tekinthető, de mezőgazdasági termeléshez kevésbé kedvező természeti adottságok, a Nemzeti Agrár-Környezetvédelmi Program (NAKP) adta lehetőségek és a közelgő EU-csatlakozás következtében a jövőben az extenzív gazdálkodásnak és a mezőgazdasághoz kapcsolódó alternatív jövedelemszerzési lehetőségeknek – biogazdálkodás, gyógynövénytermesztés, falusi turizmus – várhatóan nagyobb szerepük lesz ebben a térségben. Ezen tevékenységek támogatásával biztosítható a mezőgazdaságból kikerülő rétegek megélhetése, és a mezőgazdaságból élők alternatív jövedelemszerzési lehetősége.

A cikkben két nagy kérdéskörrel foglalkozom:

- a mezőgazdaság szerepének a változásával a vizsgált településeken,
- alternatív jövedelemszerzési lehetőségek ökonomiai értékelésével egy családi gazdaságra készített modell alapján.

SUMMARY

Agriculture has played a dominant role among the income sources of population living along the Hortobágy just like in any other rural areas. I represent the situations of settlements along the Hortobágy by studying four of them, such as Balmazújváros, Hortobágy, Tiszacsege and Egyek. Big companies having worked in the examined settlements had significance in ensuring local working facilities, and restraining people from leaving. Acts dating back to the beginning of the 1990'ies, privatisation, transformation of the state farm and co-operatives have decreased the rate of employment in agriculture. Alternative income sources relating to agriculture, such as bio-farming by alternative plants, herb production and rural tourism will determine the future of agriculture in this area due to the closeness of the Hortobágy National Park, the unique but unfavourable natural conditions for agricultural production, financial aids by the National Agricultural Environmental Programme and the imminent EU-membership. In this way supporting these activities may ensure the livelihood of ex-agricultural workers and alternative income for those working in agriculture.

I am going to deal with two issues in this article:

- with the change of the role of agriculture in the examined settlements,
- with economic analyses of alternative income sources by a model of a family farm.

1. A MEZŐGAZDASÁG SZEREPÉNEK VÁLTOZÁSA A VIZSGÁLT TELEPÜLÉSEKEN

A rendszerváltás előtt Balmazújvároson, Egyeken és Tiszacsegen szövetkezetek keretében folyt a mezőgazdasági tevékenység döntő többsége, Hortobágy községben az állami gazdaság (HÁG) jelentette a megélhetés fő forrását (Szabó-Nemessályi, 2002).

Az egykori nagyvállalatok munkaerőhelyzetéről és a foglalkoztatottak jövedelemviszonyairól ad képet az 1. táblázat, melyben az utódszervezetek hasonló adatai is láthatók.

Az 1990-es évek elején hozott törvények, a privatizáció, az állami gazdaságok és a szövetkezetek átalakulása nagymértékben csökkentették a mezőgazdasági foglalkoztatást. 1985 és 2000 között a mezőgazdasági munkaerőlétszám 10-25%-ára esett vissza településtől függően. Egyeken és Tiszacsegen jóval több volt a mezőgazdaságból élők aránya, mint amit a táblázat jelöl, azonban nagyobbik részük a HÁG-ban talált munkát, és a táblázat csak a helyben dolgozó mezőgazdasági foglalkoztatottakat tartalmazza.

A 2. táblázat a mezőgazdaságból származó személyes jövedelem változását mutatja. Az 1985-ös adatok a nagyvállalatok által a dolgozóknak juttatott jövedelmet jelzik az inflációval korrigálva, míg a 2000-es adatok a mezőgazdaságból származó jövedelmet, melynek mindössze 10-25%-a az utódszervezetek által biztosított jövedelem.

Látható, hogy a jövedelemtömeg 5-10%-ára, míg a fajlagos jövedelem átlagosan egyharmadára esett vissza a két időszak között.

A településeken működő nagyvállalatok vidékfejlesztési funkcióiról az alábbiak mondhatók el.

- Gazdasági szempontból: mind a négy szövetkezet eredményesen működött az 1980-as évek végéig. A községekben jelentős foglalkoztatók voltak. A legfőbb vidékfejlesztési értékük a helyi foglalkoztatásban és a helyi infrastruktúrában betöltött szerepük. Ebből következik, hogy hozzájárultak a település népességmegtartásához is, mely a vidékfejlesztés egyik legfontosabb tétele. Talán még a gazdasági súlyuknál is fontosabbnak érzem ezt a feladatukat, és ez már átvezet a szövetkezetek társadalmi funkcióihoz.
 - Társadalmi szempontból: kiemelendő a szociális funkciója a szövetkezeteknek: nők, fiatalok foglalkoztatása, nyugdíjasoknak juttatott járadék, nyugdíjas találkozók, illetőleg a települések – sport, kulturális – életében betöltött szerepe.
-

- Ökológiai szempontból: a nagygazdaságok vajmi keveset foglalkoztak a természeti elemek védelmével. A mezőgazdasági telepek pontszerű szennyezőként terhelték és terhelik a környezetet. Ehhez járult hozzá a felületi szennyeződés műtrágyák és növényvédőszeres használatának következtében. Az állattartó telepeken nagy mennyiségű állati tetem keletkezett, mint veszélyes hulladék, mely különösen Egyeken volt ártalmas a környezetre, illegális elföldelésük miatt. A HNP közelsége, azonban, jelentős megszorításokat jelent a gazdaságok számára mind jelenleg és a jövőt tekintve egyaránt, különösen a kaszálás, a nádatás, a vegyszerhasználat, és a repülőgépes permetezés kapcsán.

A HNP közelsége, a különlegesnek tekinthető, de mezőgazdasági termeléshez kevésbé kedvező természeti adottságok, a Nemzeti Agrár-Környezetvédelmi Program adta lehetőségek és a közelgő EU-csatlakozás következtében a jövőben az extenzív gazdálkodásnak és a mezőgazdasághoz kapcsolódó alternatív jövedelemszerzési lehetőségeknek – biogazdálkodás, gyógynövény-termesztés, falusi turizmus – szerepük lesz ebben a térségben. Ezt indokolja az is, hogy a vizsgált települések közigazgatási területének jelentős része a Hortobágyi Nemzeti Parkhoz tartozik, melytől bérelt területeken csak ökológiai gazdálkodás folytatható. Ezzel biztosítható a mezőgazdaságból kikerülő rétegek megélhetése, és a mezőgazdaságból élők alternatív jövedelemszerzési lehetősége.

1. táblázat

A vizsgált települések mezőgazdasági nagyüzemeinek és azok utód szervezeteinek a munkaerőlétszám alakulása 1985-ben és 2000-ben

Települések(1)	1985			2000			
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	fő(2)	%	%	fő(2)	%	%	%
Balmazújváros	2.753	49	99	250	9	3	34
Hortobágy	800	73	91	200	25	23	30
Tiszacsege	394	17	46	60	15	3	15
Egyek	406	15	40	60	15	3	10

Forrás: TESZÖV adatbázis (1985), saját adatgyűjtés (2000)

1. A nagygazdaságok munkaerőlétszáma(3)
2. A nagygazdaságok munkaerőlétszámának aránya az aktív lakosságból(4)
3. A nagygazdaságok munkaerőlétszáma a mezőgazdasági foglalkoztatottakból(5)
4. A nagygazdaságok utód szervezeteinek munkaerőlétszáma(6)
5. Változás az 1985-ös helyzethez képest(7)
6. Az utód szervezetek munkaerőlétszámának aránya az aktív lakosságból(8)
7. Az utód szervezetek munkaerőlétszámának aránya a mezőgazdasági foglalkoztatottakból(9)

Table 1: Number of workers in the big companies and their successors working in the examined settlements between 1985 and 2000

Settlements(1), Head(2), Number of workers in the co-operatives and the state farm(3), Ratio of workers in the co-operatives and the state farm from the active population(4), Ration of workers in the co-operatives and the state farm from the agricultural employees(5), Number of workers in the successors(6), Change according to the situation of 1985(7), Ratio of workers in the successors from the active population(8), Ration of workers in the successors from the agricultural employees(9)

2. táblázat

Mezőgazdaságból származó személyes jövedelem

Települések(1)	1985	2000	2000/1985	1985	2000	2000/1985
	eFt(2)		%	Ft/fő(3)		%
Balmazújváros	2.360.661	77.436	3,3	857.487	309.744	36,1
Hortobágy	420.633	49.770	11,8	525.791	248.850	47,3
Tiszacsege	290.090	13.888	4,8	736.269	231.467	31,4
Egyek	327.160	17.256	5,3	805.813	287.600	35,7

Forrás: TESZÖV adatbázis (1985), APEH adatbázis (2000)

Table 2: Personal income from agriculture

Settlements(1), Thousands HUF(2), HUF per one agricultural worker(3)

2. A MEZŐGAZDASÁGHOZ KAPCSOLÓDÓ ALTERNATÍV JÖVEDELEMSZERZÉSI LEHETŐSÉGEK ÖKONÓMIAI ÉRTÉKELÉSE

Összeállítottam egy családi gazdasági modellt, amelybe különböző, a Hortobágy menti településekre jellemző alternatív jövedelemszerzési lehetőségeket építettem be. A gazdaság természeti adottságait a Hortobágyra jellemző éghajlati, domborzati tényezők jellemzik, a talaj réti szolonyec. A földminőség 17,51 AK/ha. A gazdaság 45 ha saját földdel rendelkezik. A növénytermesztés termelési szerkezete a következő: kamilla, köles, vöröshere, zab és búza. A gazdaság foglalkozik 200 baromfi tartásával és kiegészítő tevékenységként falusi turizmussal is. A gazdaság eszközállományát egy traktor, pótkocsi és a szükséges munkagépek alkotják. A továbbiakban felmerülő gépi szükségletet bérlettel oldják meg. A gazdaság tőkeállománya a 3. táblázatban látható.

A gazdaság ökológiai gazdálkodást folytat, vegyszereket, műtrágyát nem használnak, így megfelelnek a HNP által szabta követelményeknek. Másrészt Bai (2002) Hajdú-Bihar megyében végzett vizsgálatai alapján az adott földminőség sem engedné meg az intenzív gazdálkodást a határköltéshatárbevétel kedvezőtlen viszonya miatt. A tápanyag-utánpótlást az első éves vöröshere és a takarónövénye (zab), továbbá az első éves kamilla alá adott, nagyobb részt vásárolt szerves trágya biztosítja, illetve a növényápolást csalánlé kipermetezésével

oldják meg. A kézi gyomirtást megelőzően sűrűbb vetést alkalmaznak. A kamilla betakarítása kézzel történik, mely hektáronként 20 fő idényszerű foglalkoztatását jelenti.

A termelési szerkezetben lévő növénytermesztési ágazatokkal hatféle vetésforgót terveztem, melyeket a 4. táblázatban mutatok be.

3. táblázat

A gazdaság tőkeállománya (bekerülési értéken)

	eFt(1)
Befektetett tárgyi eszközök(2)	
– föld(3)	10350
– gépek, gépi berendezések(4)	5000
– baromfitartás eszközei(5)	20
Összesen(6)	15370
Forgóeszközök(7)	
– növénytermesztés eszközei(8)	1670
– baromfitartás eszközei(5)	60
Összesen(6)	1730
Tőkeszükséglet összesen(9)	17100
Tőkeszükséglet (Ft/ha)(10)	380000

Forrás: saját számítás

Table 3: Capital need (at purchasing price)

Thousands HUF(1), Fixed materialised assets(2), Land(3), Machinery(4), Equipment in poultry keeping(5), Total(6), Movable assets(7), Equipment in plant production(8), Total capital need(9), Capital need HUF per hectare(10)

4. táblázat

Vetésforgók

Vetésforgók(1)	15 ha	15 ha	15 ha
1	3. éves kamilla, utána köles(2)	1. éves kamilla(6)	2. éves kamilla(7)
2	1. éves vöröshere+zab(3)	2. éves kamilla(7)	3. éves kamilla, utána köles(2)
3	2. éves vöröshere(4)	3. éves kamilla, utána köles(2)	1. éves vöröshere+zab(3)
4	búza(5)	1. éves vöröshere+zab(3)	2. éves vöröshere(4)
5	1. éves kamilla(6)	2. éves vöröshere(4)	búza(5)
6	2. éves kamilla(7)	búza(5)	1. éves kamilla(6)
7	3. éves kamilla, utána köles(2)	1. éves kamilla(6)	2. éves kamilla(7)

Forrás: saját összeállítás

Table 4: Crop rotations

Crop rotations(1), Millet following camomile of third year(2), Red clover of first year together with oats(3), Red clover of second year(4), Wheat(5), Camomile of first year(6), Camomile of second year(7)

Amint a 4. táblázatból kitűnik, 3x15 hektáros területre terveztem a különféle vetésforgókat, mely a 7. évben kezdődik újból. A kamillát 3 évig monokultúrában termesztik, mely azt jelenti, hogy a májusi betakarítás és az augusztusi vetés között pihentetik a földterületet. Az első éves kamilla előtt istállótrágyáznak. A vetőmagot az állományból fogják. A 3. éves kamilla betakarítása után és a zabos vöröshere elvetése előtti időszakban biokölest termesztnek. A vöröshere őszi talajelőkészítése során istállótrágya kerül a területre. A vöröshere két évig marad a területen, melyből az első évben zabbal együtt kerül elvetésre. A második évben a vörösherével már nem társul zab, elkerülve a monokultúrát, és több tápanyagot hagyva a talajban a búza számára. A búza után újból kamilla következik.

A megtermelt kamillát – a vetőmag igény fedezésére szolgáló mennyiségen kívül – a két balmazújvárosi gyógynövény-feldolgozó üzemnek, a Pusztadrog Kft-nek és a Herbária Rt-nek értékesítik feldolgozásra. A bio minőségű – a belső felhasználáson felüli – búzát, kölest és zabot a Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző Kht. vásárolja fel. A vörösherét egy helyi állattenyésztő cég vásárolja a gazdaságtól. A biobúza egy része belső felhasználásra, 200 baromfi takarmányigényének a fedezésére szolgál.

Statikus modellt alkalmaztam az egyes vetésforgók eredményességének a kimutatására, azaz az összes vetésforgónak a jelenlegi helyzetre számított költség-hozam-jövedelemviszonyait mutatom be, mely az 5. táblázatban látható.

A kamilla, köles, vöröshere, zab és búza ökológiai termesztésének költség-hozam-jövedelemviszonyai a Hortobágy mentén (Ft/ha)

	kamilla-1(1)	kamilla-2(2)	kamilla-3(3)	Köles(4)	Vöröshere-1(5)	Vöröshere-2(6)	Zab(7)	Búza(8)
Hozam (t/ha)(9)	2	1,8	1,6	1,3	2,8	2,5	2,5	2,5
Ért. ár (Ft/t)(10)	50000	50000	50000	80000	25000	25000	35000	40000
Termelési érték(11)	100000	90000	80000	104000	70000	62500	91700	106500
Szem. jellegű k.(12)	48000	43200	38400	0	0	0	0	0
Segédüzemi k.(13)	21040	3080	2960	61380	48050	39915	36210	43570
Anyag költség(14)	2380	0	0	10000	11400	0	29400	31900
Egyéb közv. k.(15)	5000	4500	4000	5200	1750	3125	2290	4830
Közvetlen. k.(16)	76420	50780	45360	76580	61200	43040	67900	80300
Általános k.(17)	4030	2670	2390	4030	3220	2265	3570	4230
Termelési k.(18)	80450	53450	47750	80610	64420	45305	71470	84530
Bruttó jöv.(19)	19550	36550	32250	23390	5580	17195	20230	21970
K. arányos j. (%) (20)	24,3	68,4	67,5	29,0	8,7	38,0	28,3	26,0
Önköltség (Ft/t)(21)	40225	29690	29840	4130	23010	18120	1910	2250
Fedezeti összeg(22)	23580	39220	34640	27420	8800	19460	23800	26200

Forrás: saját számítás

Table 5: Costs, yields and income of the ecological production of camomile, millet, red clover, oats and wheat along the Hortobágy (HUF per hectare)

Camomile of first year(1), Camomile of second year(2), Camomile of third year(3), Millet(4), Red clover of first year(5), Red clover of second year(6), Oats(7), Wheat(8), Yields tons per hectare(9), Marketing price HUF per ton(10), Production value(11), Personal costs(12), Machinery costs(13), Material costs(14), Other direct costs(15), Direct costs(16), Overhead costs(17), Production costs(18), Gross income(19), Income ratio %(20), Production costs per product, HUF per ton(21), Income for covering overhead costs(22)

A 2. és 3. éves kamilla jobb eredményessége – az évenként csökkenő hozam ellenére – a vetéssel és a talajelőkészítéssel kapcsolatos gépi munkák elmaradásával magyarázható. Az 1. éves vöröshere esetén – mely zabbal együtt kerül elvetésre – talajelőkészítéssel, vetéssel kapcsolatos gépi munkák költségei feleződnek a két ágazat között, kedvezőbb eredményt mutatva fel, mint külön-külön. A 2. éves vöröshere igen kedvező eredményét a jelentős tételt jelentő vetőmagköltség elmaradása is okozza.

Az állattenyésztésen belül háztáji baromfitartással foglalkoznak az alábbi költség-hozam-jövedelemviszonyokkal (6. táblázat).

A takarmányszükségletet a biobúzából fedezik. Az előállított termékekből a saját fogyasztáson felül részt a falusi turizmus keretein belül, illetve a helyi piacokon értékesítik. Így a megtermelt baromfi hús 12%-a saját fogyasztásra, a fennmaradó rész értékesítésre kerül. Ez utóbbi 5%-át a falusi turizmusban hasznosítják. Az előállított tojás 3%-a saját fogyasztási célokat szolgál, míg a fennmaradó hányadot értékesítik, melynek 1%-a a falusi turizmusban, az étkeztetés során kerül felhasználásra.

A növénytermesztésből és a baromfitartásból származó jövedelem egészül ki a falusi vendéglátásból származó jövedelemmel. A falusi vendéglátás költség-hozam jövedelemviszonyainak megalapozására egy kérdőíves felmérést végeztem a vizsgált településeken működő falusi vendéglátók körében. A mintában a falusi vendéglátók 60%-a vett részt. A felmérésben tudakozódtam a településeken jellemző szolgáltatási árakról, a szálláshelyek minőségéről, a szállásadók nyelvi, illetve szakképzettségéről, a településeken jellemző

vendégéjszakákról, továbbá próbáltam választ keresni a szállásadóknak a falusi vendéglátással kapcsolatban felmerülő költségeire is. Az állandó költségek ismeretén kívül, azonban a szállásadók egyik esetben sem tudták elválasztani a falusi vendéglátás kapcsán felmerülő változó költségeiket a háztartás költségvetésétől, így arról sem volt konkrét információjuk, hogy ezen tevékenységükkel mennyi eredményt érnek el. Így a modellt kiterjesztettem a falusi vendéglátásra is, melyben 7 féle beruházási koncepció, 3 féle szolgáltatás típus (szállás, szállás+reggeli, szállás+félpanzió), illetve a településekre jellemző árak és vendégéjszakák figyelembevételével meghatároztam a falusi vendéglátás költség-hozam-jövedelemviszonyait, illetve a különféle beruházási koncepciók megtérülését. A változó költségek kalkulációjához pedig meghatároztam az egy vendégéjszakára vetített ráfordítások mennyiségét. A falusi vendéglátók körében végzett kérdőíves felmérés eredményeiről, illetve a falusi turizmushoz kapcsolódó modell részletezésével egy másik tanulmány keretén belül foglalkozom (Szabó, 2002). Ebben a kalkulációban egy ideális esetet veszek figyelembe: a 7 féle beruházási koncepció közül azt, amikor a falusi vendéglátás érdekében nincs szükség pótlólagos beruházásra, a vendégfogadó szálláson kívül reggelit és vacsorát is biztosít a vendégek számára, és az egy év alatt elérhető vendégéjszakák száma 100, mely egy átlagos érték a négy települést tekintve. Ez a megközelítés lefedi a falusi turizmus fogalmát, hiszen a falusi vendéglátás szállás biztosításán túl étkeztetést és programszervezést (aktív pihenést) is jelent a vendégek számára, mely klasszikus

értelemben mezőgazdasági tevékenységhez kötődik, és hozzájárul a falusi környezet, kultúra fenntartásához, a vidéki családok jövedelem-

kiegészítéséhez (Könyves-Müller, 2002). Ebben az esetben a falusi vendéglátással a következő eredmény érhető el (7. táblázat).

6. táblázat

**A baromfitartás költség-hozam-jövedelemviszonyai
(Ft/200 db)**

Értékesítési ár(1)	
– hús (Ft/kg)(2)	200
– tojás (Ft/db)(3)	20
Termelési érték(4)	
– hús(5)	100000
– tojás(6)	540000
– trágya(7)	840
Személyi jellegű költség(8)	0
Anyag költség(9)	303200
Segédüzemi költség(10)	0
Befektetett tárgyi eszköz költség(11)	5400
Egyéb közvetlen költség(12)	30700
Közvetlen költség(13)	339300
Általános költség(14)	85900
Termelési költség(15)	425200
Bruttó jövedelem(16)	215640
Költségarányos jövedelmezőség (%) (17)	50,7
Önköltség(18)	
– hús (Ft/kg)(2)	133
– tojás (Ft/db)(3)	13
Fedezeti összeg(19)	301540

Forrás: saját számítás

Table 6: Costs, yields and income of keeping poultry (HUF per 200 chicken)

Marketing price(1), Meat HUF per kg(2), Eggs HUF per one(3), Production value(4), Meat(5), Eggs(6), Dung(7), Personal costs(8), Material costs(9), Machinery costs(10), Special costs of fixed materialised assets(11), Other direct cost(12), Direct costs(13), Overhead costs(14), Production costs(15), Gross income(16), Income ratio(17), Production costs per product(18), Net profit + overhead costs(19)

7. táblázat

**A falusi vendéglátás költség- és jövedelemviszonyai
(Ft/100 vendégéjszaka)**

Állandó költségek(1)	44570
Élelmiszer(2)	58000
Áram(3)	17000
Víz(4)	6270
Mosó- és tisztítószer(5)	1840
Változó költségek(6)	83110
A falusi vendéglátás költsége(7)	127680
Szálláshely (Ft/fő/nap)(8)	1800
Reggeli (Ft/fő/nap)(9)	500
Vacsora (Ft/fő/nap)(10)	700
A falusi vendéglátás bevétele(11)	300000
Bruttó jövedelem(12)	172320

Forrás: saját számítás

Table 7: Costs and income of rural tourism (HUF per 100 guest nights)

Fixed costs(1), Costs of food(2), electricity(3), water(4), detergents(5), Variable costs(6), Cost of rural tourism(7), Price of accommodation, HUF per head per day(8), Price of breakfast, HUF per head per day(9), Price of dinner, HUF per head per day(10), Revenue of rural tourism(11), Gross income(12)

Ezek alapján megvizsgáltam, hogy az egyes vetésciklusok milyen nettó jövedelmet biztosítanak a családi gazdaság számára (8. táblázat), kiegészítve a baromfitartásból és a falusi vendéglátásból származó nettó jövedelemmel.

A gazdaság az átalányadót választotta, hiszen az egy főre jutó árbevételük egyik esetben sem haladja meg a 6 millió Ft-ot. A falusi vendéglátásból származó jövedelmet nem kell összevonni a mezőgazdaságból származó jövedelemmel, így az külön adózik, de mivel az éves árbevétel nem haladja meg a 400 ezer Ft-ot, ez a tevékenység adómentesnek minősül.

8. táblázat

A családi gazdaság adózás utáni nettó jövedelme az egyes vetésciklusok szerint

Vetésciklusok(1)	Növénytermesztés(2)	Állattenyésztés(3)	Falusi turizmus(4)	Összesen(5)	
	eFt/év(6)	eFt/év(6)	eFt/év(6)	eFt/év(6)	Ft/hó(7)
1	1382	203	172	1757	146400
2	1426	203	172	1801	150100
3	1158	203	172	1533	127750
4	758	205	172	1135	94600
5	706	205	172	1083	90250
6	978	205	172	1355	112900

Forrás: saját számítás

Table 8: Gross income after taxation of the family farm according to the given crop rotation

Crop rotations(1), Plant production(2), Animal keeping(3), Rural tourism(4), Total(5), Thousands HUF per year(6), HUF per month(7)

A falusi turizmusból – mint ahogy a 8. táblázatból látható – megélni nem lehet, ám jelentős a jövedelemkiegészítő szerepe. Átlagosan havonta 15 ezer Ft-tal növeli a bruttó jövedelmet, ám mivel túlnyomó részben júniustól augusztusig érkeznek vendégek, egy nyári hónapra vetítve a vendéglátás 57400 Ft-tal több bruttó jövedelmet nyújt a gazdaságnak.

Összegezve a növénytermesztési ágazatok, a baromfitartás és a falusi vendéglátás eredményét, havonta 90-150 ezer Ft bruttó jövedelem érhető el, melynek kalkulálása során nem számoltam a lehetséges támogatási lehetőségekkel, illetve a NAKP nyújtotta pénzügyi támogatásokkal. A földalapú támogatás figyelembevételével (102/2001. (XII. 16.) FVM rendelet), például, hektáronként 8 ezer Ft támogatás kérhető, mely családi gazdaság esetén plusz 8 ezer Ft támogatást jelent hektáronként (326/2001. (XII. 30.) Korm. r.). Így az egyes növénytermesztési ágazatok eredménye 240 ezer Ft-tal, a havonta elérhető bruttó jövedelem pedig 60 ezer Ft-tal növekedne. Ha a modellben szereplő családi gazdaság például Tiszacsege közigazgatási területén helyezkedne el, akkor a gazdaság a Borsodi Mezőség Érzékeny Természeti Területhez tartozna, ahol a NAKP keretén belül lehetőség nyílna hektáronként 32400 Ft támogatásra, amennyiben a gazdaság a szántóföldi művelést összehangolja a tűzokvédelemmel (Ángyán et al., 2002). Ennek a feltételnek eleget tesz a gazdaság, hiszen olyan rotációs vetésforgót alkalmaz (kalászos, vöröshere, köles, kamilla után ugar), mely a tűzok számára kedvező, és vegyszeres gyomirtást egyáltalán nem használnak. A gazdaság nagy eséllyel pályázhatna erre a támogatási lehetőségre, hiszen Tiszacsegét figyelembe véve már a településszintű pontszám is igen magas – 45 pont – (kedvezőtlen adottságú térség gazdálkodási szempontból, közepes a település környezeti érzékenysége, és igen magas a munkanélküliségi ráta), és ehhez adódik a gazdaság

ugyancsak kedvezőtlen adottságait (kedvezőtlen talajadottság, a HNP korlátozása) és környezeti érzékenységet (Tisza, HNP) preferáló pontszámok. Ez a támogatási lehetőség a havonta elérhető bruttó jövedelmet 121500 Ft-tal növelhetné. A NAKP-ban való részvétel azonban üzemterv készítését tételezi fel, melynek költsége 50 ezer Ft. Így a pénzügyi támogatás a havi bruttó jövedelmet 117300 Ft-tal növelné.

KÖVETKEZTETÉSEK

Mindezek alapján megállapítható, hogy a jövőben a HNP által nyújtotta lehetőségek és korlátozások között az ökológiai gazdálkodásnak jövője lehet a Hortobágy menti területeken, mely összhangban áll a természeti adottságokkal, a NAKP-mal és az EU elvárásaival. A gyógynövénytermesztésnek kedvező természeti és közgazdasági adottságai vannak a térségben, hiszen két feldolgozó cég is működik Balmazújvároson. A biotermékek felvásárlása a Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző Kht-gal való integrációs kapcsolat révén biztosítható. Jobb minőségű területeken lehetőség nyílna biozöldség és -gyümölcs előállítására, melyet a balmazújvárosi Kvaliko TЭСZ vásárolhat fel. A meglévő kapacitások hasznosítása, és a mezőgazdaságból származó jövedelem kiegészítése a falusi vendéglátással – melynek hagyományai vannak ezeken a településeken – sikeresen megoldható. A kalkuláció eredménye, azonban alátámasztja azt a tényt, hogy támogatás nélkül nem biztosítható a mezőgazdaságból élők megélhetése. Az EU-csatlakozás után kibővíthet az igénybe vehető támogatások köre, melyek nem a mezőgazdasági termelést, hanem különféle vidékfejlesztési, környezetvédelmi célokat szolgálnak majd, és magát a termelőt fogják anyagilag ösztönözni a természeti értékeket megővő mezőgazdaság végzésére.

IRODALOM

- Ángyán J.-Podmaniczky L.-Vajdáné Madarassy A. (2002): Nemzeti Agrárkörnyezetvédelmi Program – Az Érzékeny Természeti Területek Programja. Környezetvédelmi Minisztérium, Szent István Egyetem – Környezetgazdálkodási Intézet, Környezetvédelmi Minisztérium – Természetvédelmi Hivatal, Budapest – Gödöllő, 24.
- Bai A. (2002): A földminőség hatása a bioenergia-előállítás versenyképességére – egy felmérés eredményeinek alapján. XLIV. Georgikon Napok, Stabilitás és intézményrendszer az agrárgazdaságban. Keszthely, CD
- Könyves E.-Müller A. (2001): Szabadidős programok a falusi turizmusban. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 15.
- Szabó B.-Nemessályi Zs. (2002): Hortobágy menti települések lakosságának jövedelemforrásai. A mezőgazdasági termelés és erőforrás hasznosítás ökonómiaja. VIII. Nemzetközi Tudományos Napok, Gyöngyös, 257-262.
- Szabó, B. (2002): Rural Tourism as an Alternative Income Source for Rural Areas along the Hortobágy. 12th Annual Meeting of the Austrian Society of Agricultural Economists. Poverty and Wealth in Rural Areas. Vienna. University of Agricultural Sciences Vienna, Austria
- A családi gazdaságok adó- és illetékkezdményéről, és kiegészítő támogatásáról szóló 326/2001. (XII. 30.) Kormányrendelet. www.fvm.hu
- A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter 102/2001. (XII. 16.) FVM rendelete az agrárgazdasági célok 2002. évi költségvetési támogatásáról. www.fvm.hu